

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Вісник аграрної науки Причорномор'я

Науково-теоретичний фаховий журнал

Видається Миколаївським державним аграрним університетом

Випуск № 4 (38)

2006 р.

УДК 631.14 (636.03:637.5)

**ШЛЯХИ ВІДРОДЖЕННЯ
МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА ОБЛАСТІ**

*І.Н.Топіха, доктор економічних наук, професор
Миколаївський державний аграрний університет*

У статті викладено результати аналізу розвитку галузі молочного скотарства в Миколаївській області та окреслено чинники, комплексне дотримання яких виведе галузь з кризового стану.

В статье изложены результаты анализа развития отрасли молочного скотоводства и очерчены факторы, комплексное соблюдение которых выведет отрасль из кризисной ситуации.

Вступ. Молочна галузь належить до головних ланок агропромислового комплексу країни, визначним завданням якої залишається забезпечення населення високоякісними продуктами харчування, а переробної промисловості — сировиною.

Останніми роками спостерігається одна з істотних тенденцій в розвитку галузі — зміна структури виробництва молока. Якщо у 1990 році особистими селянськими господарствами вироблялося лише 21,4% обласного виробництва, у 1995 році — 46,6%, то у 2005 році — 90,5%. Частка сільськогосподарських підприємств у виробництві молока відповідно зменшується з кожним роком.

Стан вивчення проблеми. Проблему галузі молочного скотарства області досліджували Мельник І.О., Кіщак І.Т., Євчук Л.А.

**Вісник аграрної науки Причорномор'я,
Випуск 4, 2006**

3

та інші. Вони проводили аналіз стану галузі і акцентували свою увагу на окремих аспектах її розвитку. Метою даної статті є виділити основні чинники, які обумовлюють розвиток галузі молочного скотарства та окреслені шляхи виходу її з кризового стану.

Результати дослідження. Молочне скотарство — одна з провідних галузей тваринництва Миколаївської області. Поголів'я корів складає 3,1% від загальної кількості в Україні. Удій молока на корову перевищує середній по Україні (табл. 1).

Таблиця 1

Середньорічний удій молока від однієї корови, кг

	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Україна	2863	2204	2359	2709	2873	2887	3202	3487
Миколаївська область	2585	2162	2037	2637	2903	2947	3322	3482

Валова продукція тваринництва у порівнянних цінах 2000 року, починаючи з 2000 року, має тенденцію до зростання і становить близько 600 млн. гривень.

Споживання молока на одну особу в рік показано в таблиці 2.

Таблиця 2

Споживання молока та молочних продуктів на одну особу в рік, кг

	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.
Україна	373	243	199	205	225	226	226	225
Миколаївська область	356	380	190	197	233	241	244	248

Як видно із таблиці, молоком і молочними продуктами населення забезпечене не повністю і споживає їх менше за медичинські норми, але в області воно забезпечене більше, ніж в середньому в Україні.

Аналіз показує, що найбільший спад поголів'я і продуктивності корів відбувся в сільськогосподарських підприємствах. Колись величезне дійне стадо, як шагренева шкіра, скоротилося неймовірно майже у всіх дев'ятнадцяти сільськогосподарських ра-

йонах. Особливо — у Врадіївському, Веселинівському, Березнегуватському, Доманівському, Кривоозерському. Зберегли корівок у достатній кількості на Арбузинщині, у Новобузькому, Миколаївському, Жовтневому районах. І ось сьогодні у так званому суспільному чи громадському секторі — близько чотирнадцяти тисяч корів. Позаминулого, 2004-го, їх було майже шістнадцять тисяч. У приватному секторі на підвір'ї населення є 107 тисяч голів. Було позаминулого року 106,6 тисячі. Приватний, індивідуальний сектор виробив у чотири рази більше молока. Отже, основними виробниками молока стали особисті господарства населення.

Тому весь тягар роботи в молочному скотарстві необхідно перенести саме в селянські господарства, не забуваючи і про інші форми господарювання.

Звичайно, досвіду роботи з питань селекції і технології вирощування молодняка, ветеринарного обслуговування тварин в особистих селянських господарствах наші спеціалісти мають ще недостатньо, але його треба вивчати та опановувати.

Перш за все треба не тільки нарощувати поголів'я корів, але і зменшити їх вибуття. Треба постійно дбати про підвищення їх продуктивності та використання їх до 8-9 річного віку, пам'ятаючи, що корову можна виводити із стада після 6-7 лактації.

Необхідно щорічно поповнювати маточні стада первісток на 25-30% з тим, щоб забезпечити можливість проведення жорсткого відбору корів за всіма господарсько-корисними ознаками. У господарствах же області продовжується нераціональне використання ремонтних телиць, тільки 68% телиць запліднюється в оптимальному віці, а 18% запліднюється у віці старше 24 місяців.

При дотриманні цих вимог приходна частина основного стада перевищуватиме витратну.

На молочну продуктивність впливають рівень і структура використаних кормів; стан відтворення і порода корів, стан вирощування ремонтного молодняка.

Наукою і практикою доведено, що при надії від корови до 5000 кг молока витрати кормів на одну голову на рік складають 54 ц корм.од., з них 35% концентрованих, 14 сіна, 10 сінажу, 8

силосу, 7 коренеплодів, 26% зелених кормів.

Аналіз показує, що ситуація на виробництві інша.

У Миколаївській області основними зернофуражними культурами є ячмінь, горох і кукурудза, які займають 28,9% площі посіву. Валовий збір зернобобових культур зменшився за останні 10 років на 40%. Урожайність ячменю складає 15,5 ц/га, гороху 8,5 ц/га, кукурудзи 22,3 ц/га. Це в 2-3 рази менше можливого області.

У структурі посівів зернових культур низька питома вага зернобобових, які мають високий вміст протеїну. В нинішній ситуації саме горох є основним компонентом в балансуванні поживності раціону тварин. Виробництво раціонбалансуючих добавок значно скоротилося, а їх ціна для підприємств, що ледве зводять, як кажуть, кінці з кінцями, є недоступною. Тому основний напрям балансування повноцінності раціонів та збільшення в них перетравного протеїну — це розширення посівів зернобобових (горох, соя, віка) та люцерни з одночасним підвищенням урожайності.

Реформування в аграрному секторі вимагає обґрунтованого розміщення кормових культур та поліпшення природних пасовищ, вигонів, схилів балок та інших сільськогосподарських угідь, яких в регіоні майже 1,5 млн. га. Цей земельний ресурс мало задіяний у виробництві.

Незважаючи на значний агроекологічний потенціал, ці площі фактично занедбані, використовуються нераціонально і безсистемно в умовах великих антропогенних навантажень. Все це створило умови, за яких на кормових угіддях інтенсивно ідуть процеси деградації ґрунтів, постійно зменшується їх кормова продуктивність, змінюється структурний склад фітомаси, порушується стабільність екосистеми.

Розрахунки показують, що тільки проведенням недорогих агротехнічних заходів їх продуктивність можна збільшити в 2-3 рази.

На прикладі СТОВ "Інгульське" Баштанського району Миколаївської області ми розраховали склад та суми грошових коштів, які необхідно витратити на інтенсифікацію галузі кормовиробництва та економічний ефект від їх запровадження. Для цього, по-перше, необхідно створити високопродуктивне пасо-

вище поблизу молочної ферми з розрахунку 0,3 га на одну корову, що дозволить значно знизити витрати на скошування та перевезення зелених кормів, підвищити продуктивність основного стада на 20%. По-друге, довести частку кормових культур в загальній посівній площі до 35,1%, досягти урожайності люцерни 35 ц/га, еспарцету та кормосумішей на зелений корм — 130 ц/га, кукурудзи — 35 ц/га, ячменю — 30 ц/га за рахунок використання високоякісного насіння, внесення мінеральних та органічних добрив, дотримання агротехніки вирощування та строків збирання. По-третє, організувати виробництво повноцінних комбікормів за наведеною рецептурою. Ці заходи дозволять знизити собівартість 1 ц кормових одиниць до 18 грн., собівартість 1 ц молока до 79,2 грн. та досягти рентабельності виробництва молока на рівні 19,3% [1].

Особливе місце у вирішенні проблеми кормової бази відводиться виготовленню комбікормів, які повинні бути повноцінними, в необхідній кількості і доступні споживачам за ціною. Тут знову ж таки — проблема сировини.

Розглянемо економіку виробництва молока у ВАТ “Зелений гай” Вознесенського району Миколаївської області (табл. 3).

Це господарство має непоганий, порівняно, удій молока на корову. І все ж таки ціна реалізації 1 ц молока не перекриває собівартість його виробництва, тому воно збиткове.

Цю структуру витрат на виробництво молока можна вважати раціональною. Як видно із таблиці, витрати на виробництво 1 ц молока невисокі і вони забезпечують прибуткове його виробництво.

Управління ветеринарної медицини області свою діяльність спрямовує на розроблення та реалізацію заходів щодо охорони території області від занесення збудників заразних, у тому числі інфекцій, хвороб тварин, а також недопущення їх розповсюдження за межі території області або карантинної зони; профілактики діагностики інфекційних, інвазійних, незаразних хвороб тварин та їх лікування; захисту населення від хвороб, спільних для тварин і людей; здійснення державного ветеринарно-санітарного нагляду за використанням засобів ветеринарної медицини.

Фахівцями ветеринарної медицини області за 2005 рік прове-

дено інспекторських перевірок господарств різних форм власності — 1782; велику кількість щеплень та лікувально-профілактичних обробок проти інфекційних хвороб великої рогатої худоби, діагностичних досліджень.

Таблиця 3

Економічна ефективність виробництва молока у ВАТ "Зелений гай"

Показники	Роки		
	2002	2003	2004
Середньорічний надій молока від однієї корови, кг	3456	3579	4150
Затрати на 1 ц молока:			
- праці, люд.-год.	9,16	8,52	13,23
- кормів, ц к.од.	1,13	0,9	1,14
Собівартість 1 ц молока, грн.:			
- повна	70,49	57,54	85,48
Ціна реалізації 1 ц молока, грн.	42,74	58,76	70,01
Прибуток (збиток), грн.:			
- на 1 ц молока	-27,75	1,22	-15,47
- на 1 корову	-959,04	43,66	-642,01
Рівень рентабельності, %	-39,37	2,12	-18,09

Дослідження показали, що для удосконалення взаємовідносин виробників молока з переробними та агросервісними підприємствами необхідно узгоджувати взаємні інтереси на договірній основі, створювати інтеграційні формування з метою кооперації зусиль зацікавлених сторін, надавати сільськогосподарським товаровиробникам можливості реально впливати на процес формування цін та розподілу доходів на правах співвласників переробних та агросервісних підприємств, застосовувати елементи державного управління в процесі налагодження міжгалузевих зв'язків з метою економічної підтримки перспективних форм підприємницької діяльності.

Наприклад, в Миколаївській області деякі промислові підприємства, як інтегратори на ринку молока та молочної продукції, здійснюють низку організаційно-виробничих заходів, спрямованих на розвиток сировинної бази: виділяються кредити для закупівлі племінної худоби, матеріально винагороджуються за підсумками року кращі заготівельники молока від особистих селянських господарств, на території населених пунктів заводи встановлюють холо-

дильні камери для зберігання молока, забезпечують заготівельників реактивами для визначення жирності прийнятого молока, організують вивіз молока транспортом заводу та інші.

Таблиця 4

Склад та структура витрат на виробництво 1 ц молока в ПОП "Маяк"

Статті витрат	Грн.	%
Витрати на оплату праці	9,93	22,2
Відрахування на соціальні заходи	-	-
Засоби захисту тварин	2,37	5,3
Корми	17,95	40,0
Роботи та послуги	3,05	6,8
Витрати на утримання основних засобів, грн.	4,40	9,8
Інші витрати	4,74	10,6
Витрати на управління та обслуговування виробництва	2,37	5,3
Разом витрат	44,81	100,0

Зважаючи на зосередження виробництва молока в особистих селянських господарствах населення, нами запропоновано на першій стадії інтеграційного процесу в кожному окремому населеному пункті створювати кооперативні об'єднання дрібних виробників молока, тобто особистих селянських господарств.

Закон "Про державну підтримку сільського господарства України" обіцяє бюджетну дотацію, Кабінет Міністрів передбачає статтю видатків на дотації виробникам продукції тваринництва. Мета — підтримати рівень "платоспроможності попиту українських споживачів продукції тваринництва та запобігти виникненню середньостатистичної збитковості українських виробників".

Висновок. Організація повноцінної годівлі худоби, пасовищне її утримання, своєчасне проведення профілактичних заходів та лікування тварин, підвищення контролю за використанням маточного поголів'я сприятиме скороченню його та зменшенню витрат на вигодовування, утримання і виробництво продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник І.О. Автореф. дис. к-та економ. наук. – Миколаїв, 2004.- 20 с.
2. Україна у цифрах 2005. Статистичний довідник. - К.: Консультант, 2006.
3. Сільське господарство Миколаївщини. Статистичний збірник. - Миколаїв, 2006.